

ЕТНОГРАФСКИ
ИНСТИТУТ САНУ

ГЛАСНИК

Етнографског
института
САНУ

LXVI(1)

Београд 2018.

ГЛАСНИК ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА САНУ LXVI (1)

BULLETIN OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA LXVI (1)

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA

BULLETIN

OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY

LXVI

No. 1

Chief Editor:

Dragana Radojičić, PhD (Institute of Ethnography SASA)

Editor:

Srđan Radović, PhD (Institute of Ethnography SASA)

International editorial board:

Milica Bakić-Hayden, PhD (University of Pittsburgh), Ana Dragojlović, PhD (University of Melbourne), prof. Peter Finke, PhD (University of Zurich), prof. Karl Kaser, PhD (Karl-Franzens University, Graz), Gabriela Kilianova, PhD (Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences, Bratislava), prof. Kjell Magnusson, PhD (University of Uppsala), prof. Marina Martynova, PhD (Institute of Ethnology and Anthropology Russian Academy of Sciences, Moscow), Ivanka Petrova, PhD (IEFEM – Bulgarian Academy of Sciences, Sofia), Tatiana Podolinska, PhD (Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences, Bratislava), Jana Pospišilova, PhD (Institute of Ethnology of the Czech Academy of Sciences, Brno), Ines Prica, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Ingrid Slavec Gradišnik, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana).

Editorial board:

Gordana Blagojević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Ivan Đorđević, PhD (Institute of Ethnography SASA), prof. Ildiko Erdei, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade), prof. Ljiljana Gavrilović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Jelena Jovanović, PhD (Institute of Musicology SASA, Belgrade), Aleksandra Pavićević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Lada Stevanović, PhD (Institute of Ethnography SASA), academician Gojko Subotić, PhD (Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade).

Advisory board:

Prof. Jelena Đorđević, PhD (Faculty of Political Sciences, Belgrade), prof. Maja Godina Golija, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana), Renata Jambrešić Kirin, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Miroslava Lukić Krstanović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Mladena Prelić, PhD (Institute of Ethnography SASA), prof. Ljupčo Risteski, PhD (Faculty of Natural Sciences and Mathematics, Skopje), prof. Lidija Vujačić, PhD (Faculty of Philosophy, Nikšić), prof. Bojan Žikić, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade).

Secretary:

Marija Đokić (Institute of Ethnography SASA)

BELGRADE 2018

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ

ГЛАСНИК

ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА

LXVI

свеска 1

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Драгана Радојичић (Етнографски институт САНУ)

Уредник:

Др Срђан Радовић (Етнографски институт САНУ)

Међународни уређивачки одбор:

Др Милица Бакић-Хејден (Универзитет у Питсбургу), др Ана Драгојловић (Универзитет у Мелбурну), проф. др Петер Финке (Универзитет у Цириху), проф. др Карл Казер (Karl-Franzens Universität, Грац), др Габриела Килианова (Етнолошки институт САВ, Братислава), проф. др Шел Магнусон (Универзитет у Упсали), проф. др Марина Мартинова (Институт етнологије и антропологије РАН, Москва), др Иванка Петрова (ИЕФЕМ – БАН, Софија), др Татиана Подолинска (Етнолошки институт САВ, Братислава), др Јана Поспишилова (Етнолошки институт АН ЧР, Брно), др Инес Прица (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Ингрид Славец Градишник (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана).

Уређивачки одбор:

Др Гордана Благојевић (Етнографски институт САНУ), др Иван Ђорђевић (Етнографски институт САНУ), проф. др Илдико Ердеи (Филозофски факултет у Београду), проф. др Љиљана Гавриловић (Етнографски институт САНУ), др Јелена Јовановић (Музиколошки институт САНУ, Београд), др Александра Павићевић (Етнографски институт САНУ), др Лада Стевановић (Етнографски институт САНУ), академик Гојко Суботић (Српска академија наука и уметности, Београд).

Издавачки савет:

Проф. др Јелена Ђорђевић (Факултет политичких наука, Београд), проф. др Маја Година Голија (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана), др Рената Јамбрешић Кирић (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Мирослава Лукић Крстановић (Етнографски институт САНУ), др Младена Прелић (Етнографски институт САНУ), проф. др Љупчо Ристески (Природно-математички факултет, Скопље), проф. др Лидија Вујачић (Филозофски факултет у Никшићу), проф. др Бојан Жикић (Филозофски факултет у Београду).

Секретар уредништва:

Марија Ђокић (Етнографски институт САНУ)

БЕОГРАД 2018.

Издавач:
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011–2636–804
e-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Мрежна страница часописа: www.ei.sanu.ac.rs

Publisher:
INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA
Knez Mihailova 36/IV, Belgrade, phone: 011–2636–804
e-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Journal's web page: www.ei.sanu.ac.rs

Лектор:
Ивана Башић

Превод:
аутори текстова

Дизајн корица:
Горан Витановић

Техничка припрема и штампа:
Академска издања, Београд

Тираж:
300 примерака

Примљено на X. седници Одељења друштвених наука САНУ одржаној X 2018. године
на основу реферата академика Димитрија Стефановића.

Accepted for publication at the X meeting of the Department of Social Sciences SASA
on X 2018, based on the report of academician Dimitrije Stefanovic.

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије
Printing of the journal was funded by the Ministry of Education, Science and Technological
Development of the Republic of Serbia

Гласник Етнографског института САНУ излази три пута годишње и доступан је и индексиран у
базама: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference Index for the
Humanities), SCIndeks (Српски цитатни индекс), Ulrich's Periodicals Directory, NSD (Norsk
samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service), CEEOL (Central
and Eastern European Library).

The Bulletin of the Institute of Ethnography SASA is issued three times a year and can
be accessed in: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference
Index for the Humanities), SCIndeks (Srpski citatni indeks), Ulrich's Periodicals Directory, NSD
(Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service),
CEEOL (Central and Eastern European Library).

Садржај
Summary

I
Научни радови
Scientific Papers

Тема броја –

Историјске ретроспективе етнологије и антропологије
(ур. Мирјана Павловић)

Topic of the Issue –

Historical Retrospectives of Ethnology and Anthropology
(ed. Mirjana Pavlović)

- Мирјана Павловић, *Ретроспективе српске етнологије* 7-9
Mirjana Pavlović, *Retrospectives of Serbian Ethnology*
- Мирослава Лукић Крстановић, *Научне политике и истраживачки ентитети у историјској ауторефлексији: Етнографски институт САНУ* 11-32
Miroslava Lukić Krstanović, *Scientific Policies and Research Entities in Historical Self-Reflection: Institute of Ethnography SASA*
- Младена Прелић, *Војислав Радовановић као етнолог* 33-52
Mladena Prelić, *Vojislav Radovanović as an Ethnologist*
- Милош Рашић, *Оливера Младеновић и народне игре у контексту српске етнологије* 53-72
Miloš Rašić, *Olivera Mladenović and Folk Dances in the Context of Serbian Ethnology*
- Катарина М. Митровић, *Сребрица Кнежевић: оквир научног и наставног бављења етнологијом и антропологијом* 73-88
Katarina M. Mitrović, *Srebrica Knežević: Academic and Pedagogical Framework in Ethnology and Anthropology*
- Мирослав Валка, Јана Поспишилова, *Антропозеографски метод и његово место у развоју чешке/чехословачке етнологије* 89-100
Miroslav Válka, Jana Pospíšilová, *The Anthropogeographic Method and Its Place in the Development of Czech/Czechoslovak Ethnology*
- Зоранчо Малинов, *Утицај српске етнолошке научне мисли на развој македонске етнологије* 101-116
Zorančo Malinov, *The Influence of Serbian Ethnological Scientific Thought on the Development of Macedonian Ethnology*

Varia

- Драгана Амедоски, *Османска жена на Централном Балкану између стереотипа и стварности (16-18. век)* 119-137
- Dragana Amedoski, *Ottoman Woman in the Central Balkans: Between Stereotypes and Reality (16th-18th Century)*
- Милан Ранђеловић, *Захиде Баџи: један пример суфијске мистике из османског Ниша* 139-154
- Milan Randelović, *Zahide Bacı: An Example of Sufi Mysticism from Ottoman Niš*
- Ивана Башић, Александар Узелац, *Базилиск (змија-петао) и његова симболика у општем и јужнословенском контексту* 155-176
- Ivana Bašić, Aleksandar Uzelac, *Basilisk (Cockatrice) and its Symbolism in the General and South Slavic Context*
- Момир Самарџић, Миливој Бешлин, *Развој сточарске привреде на српском селу у 19. веку* 177-192
- Momir Samardžić, Milivoj Bešlin, *Development of Pastoral Economy in the 19th Century Serbian Village*
- Милина Ивановић Баришић, *Београдска околина: етнолошко-антрополошка истраживања* 193-205
- Milina Ivanović Barišić, *The Environs of Belgrade: Ethnological and Anthropological Research*
- Stojanche Kostov, *Dance Tradition of the Macedonian Diaspora in Serbia (Following the Research of Ethnochoreologist Mihailo Dimovski in Glogonj and Jabuka)* 207-216
- Стојанче Костов, *Плесна традиција македонске дијаспоре у Србији (по примерима истраживања етнокореолога Михаила Димовског у Глогоњу и Јабуци)*

II

Научна критика и полемика Discussion and Polemics

- Ђурђина Шијаковић, *Ретроспективе и перспективе етнологије и антропологије* 217-221
- Бојана Богдановић, *Мали лексикони српске културе – Етнологија и антропологија* 221-223
- Никола Крстовић, *Сећање на сећања* 223-225
- Sonja Žakula, Jadranka Đorđević Crnobrnja, *Art Practices and Urban* 226-227

*Promenades: Belgrade's Knez Mihailova Street vs. Dionysius
the Areopagite Promenade in Athens*

Нина Аксић, *Истраживања Новог Пазара и околине – некадашњи
и савремени изазови* 228-234

Истраживања Новог Пазара и околине – некадашњи и савремени изазови

Уводне напомене. Посредством анализе тема научноистраживачких радова и монографија објављених од почетка XX века до данас, оних који се тичу културног, политичког, историјског и друштвеног развоја новопазарског краја, може се сагледати друштвени контекст у коме су они писани, а који је у великој мери и условљавао дате теме. Такође, може се приказати и суоднос научних дисциплина из чијих су углова писани радови, како би се показало које су научне дисциплине најприсутније, али и код којих је остало довољно простора за нова истраживања. Овакав преглед тема којима су се бавили научници из различитих научних дисциплина отвара бројна питања значајна за даља научна истраживања. Карактеристике терена, пре свега мултикултуралност и мултиконфесионалност, јесу најзначајнији „адут“ који ово подручје има, на коме су вековима у суживоту православци и муслимани, са донекле различитим културама, пре свега заснованим на вери, али и на заједничким локалним културним обрасцима. Такође, историјски догађаји на овој територији имали су и имају важну улогу у схватању друштвеног, религијског, културног, економског, политичког живота становника на овој територији, те би историјска наука, пре свега, била можда најпозванија за отварање тема које би се данас могле посматрати и са становишта других научних дисциплина, чије методе рада нису на грађи са овога терена биле у великој мери заступљене.

Истраживања и публикације. Ретко је ко писао о Новом Пазару након што је добио своје званично име 1461. године, па све до његовог ослобођења после Другог светског рата. Први данас познати записи о Новом Пазару тичу се трговачких докумената између Дубровчана и муслиманског становништва у Новом Пазару, а они данас представљају значајну архивску грађу. Прва помињања Новог Пазара у тзв. монографијама заправо су она у путописима неколико странаца који су пролазили кроз многе градове Османског царства, те успут навраћали и у Нови Пазар. Ови путописи, можда помало субјективни, ипак представљају значајан допринос проучавању овог терена у историјској науци, али и у културологији, историји уметности и етнографији. У њима су описани изглед и функција града као административне целине, са помињањем данас бројних историјских споменика културе, а дати су и подаци о насељености и др. Оно што је најважније, целокупним описима дат је увид у изглед Новог Пазара, једног од најзначајних османских насеља и трговачког пункта у том периоду. Једна од ових путописних књига јесте „Путопис. Одломци о југословенским земљама“ из средине XVII века, Евлије Челебије, а приређена је 1967. године. Од настанка Новог Пазара, па све до његовог ослобођења 28. новембра 1944. године, поред путописа, данас је једина позната монографија „Ново-пазарски санџак и његов етнички проблем“ аутора И. Косанчића, са предговором Ј. Цвијића, с почетка XX века. Ова монографија представља значајан допринос етнологији, али свакако и историји, културологији, као и, донекле, политикологији, из које се данас могу ишчитати узроци и решења веома актуелних проблема везаних за ово подручје.

Са доласком социјализма и привредног, економског и културног развоја овога краја почиње и интересовање за његову прошлост, али и идеолошко величање „препорођеног“ Новог Пазара, које проистиче из компарирања са годинама које су претходиле Другом светском рату. Новопазарски крај је од средине XX века

био истраживан из перспективе различитих научних дисциплина, из чега је у периоду социјализма настала прва интердисциплинарна монографија – „Нови Пазар и околина“ (1969). Поред ове, најсвеобухватније монографије (у смислу различитих тема истраживања), ту су и монографије аутора који су новопазарски крај представљали из угла својих, разноврсних научних дисциплина. Најчешће су у питању биле монографије историографског типа, али и оне које су биле писане на социјалистички „популарне“ теме. Неке од оваквих монографија су „Тито у Новом Пазару“, Е. Мушовића (1978), „Борци новопазарског краја пали у НОР-у“, Е. Мушовића и М. Радовића (1984), и др. Такође, постоје и бројни радови са историјским темама, који су објављивани у *Новопазарском зборнику*: „Нови Пазар у турским изворима до краја XVI века“ О. Зиројевић (1977); „Исламски епиграфски споменици Новог Пазара“ М. Мујезиновића (1977); „Нови Пазар у прошлости“ Е. Мушовића (1978); „Трговачке и саобраћајне везе Новог Пазара (1461–1521)“ Б. Храбака (1980), „Новопазарски Санџак пред опасношћу аустроугарске окупације 1903. и 1904. године“ Б. Храбака (1981) и др. Публиковани су и радови са социолошким и етнолошким темама (миграције, становништво, занати, друштвени живот и др.): „Кириџије новопазарског краја“ С. Ристића (1981); „Укупно кретање становништва општина Новог Пазара, Тутина, Сјенице и Рашке у периоду од 1961. до 1981. године“ Р. Д. Павловића (1981); „Дечје игре новопазарског краја“ С. Качапора (1981) и др. И радови са темама из историје уметности, али пре свега они у којима је преовладавао археолошки приступ, били су чести, јер су ове теме биле актуелне, посебно због тога што је новопазарска територија изузетно богата културно-историјским споменицима и археолошким налазиштима, у чија се истраживања у периоду социјализма изузетно улагало: „Одређивање крвних група на скелетним остацима из некрополе у Пазаришту“ С. Живановића (1980); „Резултати рекогносцирања терена на подручју Сјенице, Тутина и Новог Пазара“ Д. Премовић-Алексић (1981) и др. О свим поменутих општим темама писано је и у другим научним часописима и зборницима, као и у Гласнику Етнографског института – „Новопазарски Роми и њихове карактеристике“ Е. Мушовића (1978), на пример, а постоје и темати посвећени Новом Пазару – *Зборник радова етнографског института*, књ. 14–16 (1984); *Етнолошке свеске IX* (1988), као и неколико сегмената понеких монографија, нпр. „Новопазарски записи дубровчанина Сима Будманија из 1734. године“, у: *Из књижевне прошлости* М. Панћића (1978). У овом периоду настале су и монографије о појединачним догађајима из историје Новог Пазара и знаменитим личностима народноослободилачког рата: „Хроника Новог Пазара у НОБ-у“ (три књиге) М. Радовића (1960); „Рифат Бурџовић Тршо“ Н. Јовановић (1973); „Богољуб Чукић“ Е. Мушовића (1980); „Крвави снегови Санџака и Босне“ В. Поповића (1981) итд.

Дакле, уочени проблеми су у радовима и монографијама из овог периода најчешће посматрани из угла историје, археологије, историје уметности и етнологије (социјалне културе). Историјски радови били су сасвим сигурно најчешћи и најпопуларнији, јер су подаци који су били потребни за оваква истраживања вероватно били најдоступнији. Што се тиче конкретно новопазарске историје, она је свакако изазивала велико интересовање историчара који су тих година почињали све активније да се њоме баве – неки ранијом, која је била крајње „безболна“ за социјалистичку идеологију, док су се неки други, под притиском социјалистичке идеологије или не, бавили новијом историјом, оном

везаном за Други светски рат. О разлозима популарности археологије и историје уметности већ је било речи, али би овом приликом требало издвојити и важну чињеницу да је шездесетих година прошлог века у Републици Србији заштита споменика културе била подигнута на висок ниво и да је 1965. године донет *Закон о заштити споменика културе и природњачких вредности*¹. Овај закон доводи до значајних промена и у заштити споменика културе у Новом Пазару, јер се 1965. године отвара Завод за заштиту споменика културе у Краљеву, под чију надлежност потпада и територија Новог Пазара. Најзначајнији тренутак у заштити споменика културе на новопазарској територији био је упис „Старог Раса са Сопоћанима у Листу светске културне баштине УНЕСКО-а, 1979. године“ (Ђерлек и Видосављевић 2008, 322).

Најмање „занимљива“ и не баш жељена у периоду социјализма, барем у првим деценијама након рата, била су етнолошка истраживања. С обзиром на то да се у периоду социјализма народна традиција сматрала непожељном и конзервативном, најчешће су се радови из ове научне области, којих није ни било много, тицали миграција, етничитета и осталих тема претежно у вези са социјалном културом, што није превише реметило социјалистичке идеолошке обрасце. Са све већом демократизацијом културе и јачом либерализацијом, у каснијим годинама социјализма (од 1975. године), чешће су биле теме које су се тицале и представљања културног мозаика овог краја, те су тако истраживања више усмеравана на план целокупне традиционалне културе, превасходно социјалне и материјалне: народне дечје игре, традиционално одевање, занати, народне умотворине, кретања становништва, социјалне групе и слично.

Радови и монографије о новопазарском крају након 1990. године писани су на различите теме, али углавном на оне историјске, при чему има и неколико радова на етнолошке, социолошке и друге теме. Највећи број радова о Новом Пазару током деведесетих година објављиван је у *Новопазарском зборнику*: „Историјски архив „Рас“ Нови Пазар 1975–1997.“ Р. Вилотијевића (1997); „Друштвено-економска обележја Санцака у међуратном времену (1918–1941)“ С. Банцовића (1995); „Ратни војни заробљеници са подручја среза дежевског у другом светском рату“ М. Радовића (1992) и др. Такође, новопазарски крај спомиње се и у неколико историјских монографија, као што су „Историја српског народа“ групе аутора (1994); „Културна политика у Краљевини Југославији 1918–1941“ (три дела) Љ. Димића (1997) и др. Деведесетих година XX века Нови Пазар бива стављен у неку врсту вакуума када је у питању целокупни културни живот, па и онај научни, те се за теме које су у вези са овом територијом и њеним становништвом углавном интересују локални аутори, који објављују радове у локалним часописима. Нејасан положај и Срба и муслимана (касније Бошњака) није ишао на руку јавном бављењу оваквим горућим темама, које су тих година биле изузетно актуелне, те су се највероватније из овог разлога аутори окретали неким прошлим временима, која су такође била ратна, али у овом тренутку „мање болна“ и, у сваком случају, већ далека. Ипак, постојао је и понеки рад на ове актуелне теме, као што је, на пример, рад „Санчацки Муслимани у српској етнологији“ Е. Мушовића (1992), објављен у *Гласнику етнографског института*.

¹ АС, Г-278, 04, 2208, 4. 12. 1963.

Деведесетих година двадесетог века све више јачају национални идентитети, што је довело и до формирања Муслиманског националног вијећа Санџака 1991. године, које од 2003. године мења назив у Бошњачко национално вијеће, са седиштем у Новом Пазару. Тако се, са званичним решавањем идентитетског питања Бошњака, почев од 2000. године почиње све више писати о њиховој култури и традицији на овој територији. Године 2001. формира се и годишњак *Немањин дежевски сабор*, српски часопис – као опозит или покушај прављења равнотеже литератури која се тиче бошњачке културе. Ових година почињу да се пишу и радови са различитим друштвено-културним и историјским темама. Честе су и теме у вези са предсоцијалистичком и социјалистичком прошлосћу и културом Новог Пазара, па се тако објављују и следећи радови: „Нови Пазар у НОР-у и револуцији 1941–1945. године“ В. Стефановић (2015); „Ликовна колонија „Сопоћанска виђења“ 1976–2006“ С. Челиковић (2006); „Оснивање читаоница у новопазарском крају“ В. Стефановић (2012); „Новопазарци на Санџачким играма“ Е. Међедовића (2002); „Два вакуфска документа о Новом Пазару“ Р. Шкријеља (2013); „АФЖ новопазарског округа у обнови и изградњи од 1945. до 1950. године“ М. Атлагића (2000), и др. Нови Пазар је нашао своје место и у неколико лексикона, као што су „Епски градови“ (2007) и „Лексикон градова и тргова средњовековних српских земаља – према писаним изворима –“ (2010). Као најсвеобухватније целине, након 2010. године почињу да се пишу и монографије о Новом Пазару у којима је он сагледаван из различитих научних дисциплина, те су тако настале монографије: „Нови Пазар на мапи историјских путева“ групе аутора (2012); „Нови Пазар у ваку и земану“ М. Кахровић Јеребичанин (2014); „Гајрет у Новом Пазару“ Н. Дацића (2014); „Стари занати у Новом Пазару“ М. Кахровић Јеребичанин (2013); „Водич за креирање инклузивних културних политика у Новом Пазару, Сјеници и Тутину“ Г. Башића (2014), као и једна докторска дисертација на тему „Културне институције (библиотеке, архиви, музеји) и културне манифестације у Новом Пазару од 1945. до 1991. године: архивско-музеолошки, документалистички и културолошки приступ“ Н. Аксић (у рукопису, 2017). Након делимичног затишја од 1990. до 2000. године, поново почиње да се јавља веће интересовање Новопазараца за културу и уметност, а посебно за традиционалну културу. У Новом Пазару почињу све активније да раде институције културе, те тако преданим радом настаје и „Водич историјског архива „Рас“ Нови Пазар“ групе аутора (2008), као једна од најзначајнијих књига, у којој истраживачи могу пронаћи информације о архивском благу које је похрањено у овом архиву. И Музеј „Рас“ је једна од најзначајнијих институција културе у Новом Пазару, па је тако поводом његове четрдесетогодишњице постојања било објављено мноштво радова на тему програмских активности ове институције, али и повремених проблема у њеном функционисању, а међу тим радовима истичемо „Музеј „Рас“ од збирке до националне институције“ С. Ђерлек и В. Видосављевића (2013).

Закључне напомене. Временска дистанца омогућава да се из данашње перспективе објективно сагледају културни – и традиционални и савремени – друштвено-социјални, правни, политички и други аспекти живљења Новопазараца. Заинтересовани истраживачи би требало да имају на уму велику разноврсност тема којима би се могли бавити, како због етничких, културних и верских разлика, тако и због историјских прилика које су владале на овом простору. Као један веома занимљив и интригантан терен – културолошки, пре

свега, а затим и историјски, археолошки, језички итд., Нови Пазар и његово становништво требало би да пре свега представљају изазов етнолозима и антрополозима, који су се, очигледно, овим тереном најмање бавили у односу на истраживаче из других научних области (историчари, археолози, историчари уметности, политиколози, филолози и др.). Дакле, етнолози и антрополози имају „слободне“ (или углавном „слободне“) теме из области и материјалне, и духовне, и социјалне културе, а посебно бисмо издвојили следеће теме: народна архитектура, вероисповедне разлике и сличности, статус муслиманске и српске жене у породици и друштву, мешовити бракови и социјални односи у оваквим породицама између припадника различитих вероисповести, социјални односи између омладине и старијих генерација, миграције, савремена етничка слика Новог Пазара, мањинске групе у Новом Пазару (Роми, Горанци и др.), положај жене (муслиманке и Српкиње) у патријархалном друштву – некад и сад, обрасци традиционалне културе код Бошњака и Срба – компаративни поглед, и тако даље. Ове теме обрађиване су углавном у неким пионирским подухватима етнолога средином прошлог века и надаље, и то парцијално, док су данас представљане претежно од стране музеолога или историчара, са свакако сасвим другачијим приступима истраживаној материји. Из свега реченог могло би се закључити да Нови Пазар за истраживаче може бити изузетно примамљив терен по својој политичкој улози, бројним историјским дешавањима, по археолошком и културно-историјском наслеђу, па тако и по традицијском наслеђу, у оквиру кога би се, вероватно, могли издвојити елементи аутентичне архаичности средњовековног наслеђа, али и елементи комбинације османског наслеђа са православним.

Литература

- Aksić, Nina. 2017. *Kulturne institucije (biblioteke, arhivi, muzeji) i kulturne manifestacije u Novom Pazaru od 1945. do 1991. godine: arhivsko-muzeološki, dokumentalistički i kulturološki pristup*. Doktorska disertacija.
- Atlagić, Marko. 2000. „AFŽ novopazarskog okruga u obnovi i izgradnji od 1945. do 1950.“ *Novopazarski zbornik* 24: 263–283.
- Bandžović, Safet. 1995. „Društveno-ekonomska obeležja Sandžaka u međuratnom vremenu (1918-1941)“. *Novopazarski zbornik* 19: 179–191.
- Bašić, Goran. 2014. *Vodič za kreiranje inkluzivnih kulturnih politika u Novom Pazaru, Sjenici i Tutinu*. Novi Pazar: DamaD.
- Čeliković, Borisav (prir.). 2011. *Naselja srpskih zemalja. Naselja poreklo stanovništva običaji*. Beograd: Službeni glasnik i SANU.
- Dacić, Nadir. 2014. *Gajret u Novom Pazaru*. Prijepolje: Fakultet islamskih nauka u Beogradu.
- Detelić, Mirjana. 2007. *Epski gradovi • Leksikon •*. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, Balkanološki institut SANU, Posebna izdanja 84.
- Dimić, Ljubodrag. 1996. *Kulturna politika u Kraljevini Jugoslaviji 1918–1941. Prvi deo, Društvo i država*. Beograd: Stubovi kulture.
- Dimić, Ljubodrag. 1997. *Kulturna politika u Kraljevini Jugoslaviji 1918–1941. Drugi deo, Škola i crkva*. Beograd: Stubovi kulture.

- Derlek, Semina i Vladan Vidosavljević. 2008. „Muzej „Ras“ od zbirke do nacionalne institucije“. *Muzej „Ras“*: 321–328.
- Etnološke sveske IX*. 1988. Zbornik radova Dvanaestog savetovanja Etnološkog društva SR Srbije održanog 30. IX – 2. X 1988. u Novom Pazaru. Beograd – Novi Pazar: Etnološko društvo Srbije – Muzej „Ras“.
- Hrabak, Bogumil. 1980. „Trgovačke i saobraćajne veze Novog Pazara (1461–1521)“. *Novopazarski zbornik* 4: 3–18.
- Hrabak, Bogumil. 1981. „Novopazarski Sandžak pred opasnošću austrougarske okupacije 1903. i 1904. godine“. *Novopazarski zbornik* 5: 5–19.
- ISN, *Istorija srpskog naroda, Srbi u XVIII veku*, IV-1. 1994. Beograd: Srpska književna zadruga, (Radovan Samardžić).
- Jovanović, Nadežda. 1973. *Rifat Burdžović Tršo*. Beograd: Glas.
- Kahrović Jerebičanin, Muradija. 2013. *Stari zanati u Novom Pazaru*. Novi Pazar: Muzej „Ras“.
- Kahrović Jerebičanin, Muradija. 2014. *Novi Pazar u vaktu i zemanu*. Drugo dopunjeno izdanje. Novi Pazar: Narodna biblioteka „Dositej Obradović“, Novi Pazar.
- Kačapor, Sait. 1981. „Dečje igre novopazarskog kraja“. *Novopazarski zbornik* 5: 147–167.
- Maletić, Mihailo. 1969. *Novi Pazar i okolina*. Beograd: Novinsko-izdavačko preduzeće KNJILŽEVNE NOVINE.
- Međedović, Enver. 2002. „Novopazarci na Sandžačkim igrama“. *Novopazarski zbornik* 26: 303–318.
- Mišić, Siniša (redaktor). 2010. *Leksikon gradova i trgova sednjovekovnih srpskih zemalja – prema pisanim izvorima*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Mujezinović, Mehmed. 1977. „Islamski epigrafski spomenici Novog Pazara“. *Novopazarski zbornik* 1: 137–155.
- Mušović, Ejup. 1978. „Novopazarski Romi i njihove karakteristike“. *Glasnik Etnografskog instituta XXVII*: 107–112.
- Mušović, Ejup. 1978a. „Novi Pazar u prošlosti“. *Novopazarski zbornik* 2: 7–13.
- Mušović, Ejup. 1978b. *Tito u Novom Pazaru*. Novi Pazar: Zavičajni muzej u Novom Pazaru.
- Mušović, Ejup. 1980. *Bogoljub Čukić*. Tutin: Društveno-političke organizacije; Novi Pazar: Zavičajni muzej.
- Mušović, Ejup. 1992. „Sandžački Muslimani u srpskoj etnologiji“. *Glasnik Etnografskog instituta XLI*: 141–146.
- Pavlović, Radoslav D. 1981. „Ukupno kretanje stanovništva opština Novog Pazara, Tutina, Sjenice i Raške u periodu od 1961. do 1981. godine“. *Novopazarski zbornik* 5: 131–137.
- Pantić, Miroslav. 1978. „Novopazarski zapisi Dubrovčanina Sima Budmanija iz 1734. godine“. *Iz književne prošlosti, studije i ogledi*, kolo LXXI, knjiga 476: 401–439.
- Popadić, Milan (ured.). 2012. *Novi Pazar na mapi istorijskih puteva*. Novi Pazar: Muzej „Ras“ Novi Pazar.

- Popović, Vojin. 1981. *Krvavi snegovi Sandžaka i Bosne*. Beograd: Narodna knjiga.
- Popović Zoran, Hivzo Gološ, Suzana Spasović, Esad Murtezić i Ferid Škrijelj (prired.). 2008. *Vodič Istorijskog arhiva „Ras“ Novi Pazar*. Novi Pazar: Istorijski arhiv „Ras“ Novi Pazar.
- Premović-Aleksić, Dragica. 1981. „Rezultati rekognosciranja terena na području Sjenice, Tutina i Novog Pazara“. *Novopazarski zbornik* 5: 113–129.
- Radović, Mijo. 1960. *Hronika Novog Pazara u NOB-u* (tri knjige). Novi Pazar.
- Radović, Miodrag. 1992. „Ratni vojni zarobljenici sa područja sreza deževskog u drugom svetskom ratu“. *Novopazarski zbornik* 16: 129–152.
- Radović, Miodrag i Ejup Mušović. 1984. *Borci novopazarskog kraja pali u NOR-u*. Drugo izdanje. Novi Pazar: Muzej „Ras“.
- Ristić, Stanko. 1981. „Kiridžije novopazarskog kraja“. *Novopazarski zbornik* 5: 87–107.
- Stefanović, Valerija. 2012. „Osnivanje čitaonica u novopazarskom kraju“. *Novopazarski zbornik* 35: Novi Pazar.
- Stefanović, Valerija. 2015. „Novi Pazar u NOR-u i revoluciji 1941–1945. godine“. *Novopazarski zbornik* 38: 105–116.
- Škrijelj, Redžep. 2013. „Dva vakufska dokumenta o Novom Pazaru“. *Novopazarski zbornik* 36: 121–129.
- Vilotijević, Radiša. 1997. „Istorijski arhiv „Ras“ Novi Pazar 1975–1997.“ *Novopazarski zbornik* 21: 233–245.
- Zbornik radova etnografskog instituta* 14–16. 1984. Beograd: Etnografski institut Srpske akademije nauka i umetnosti.
- Zirojević, Olga. 1977. „Novi Pazar u turskim izvorima do kraja XVI veka“. *Novopazarski zbornik* 1: 111–119.
- Živanović, Srboljub. 1980. „Određivanje krvnih grupa na skeletnim ostacima iz nekropole u Pazarištu“. *Novopazarski zbornik* 4: 111–115.

Извори

AS, Arhiv Srbije, Republički sekretarijat za kulturu, G-278, 1961, 1964–1978. (bez 1968.).

Нина Аксић

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

39(05)

Гласник Етнографског института = Bulletin of the Institute of Ethnography /

главни и одговорни уредник Драгана Радојичић. – Књ. 1, бр 1/2 (1952) –
Београд : Етнографски институт САНУ (Кнез Михаилова 36/IV), 1952 –
(Београд : Академска издања). – 24 cm

Три пута годишње. - Друго издање на другом медијуму: Гласник
Етнографског института САНУ (Online) = ISSN 2334-8259

ISSN 0350-0861 = Гласник Етнографског института

COBISS. SR-ID 15882242